

Innst. O. nr. 92.

(1998-99)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova).

Ot.prp. nr. 78 (1998-99).

Til Odelstinget.

SAMMENDRAG

Proposisjonen gjelder rettigheter for hørselshemmet ungdom i videregående opplæring og enkelte andre endringer i opplæringsloven, i hovedsak presiseringer i samsvar med gjeldende rett.

Departementet foreslår at ungdom med tegnspråk som førstespråk får lovfestet rett til å velge videregående opplæring i og på tegnspråk i et tegnspråklig miljø eller videregående opplæring med tolk i vanlige videregående skoler. Forslaget er en oppfølging av vedtak i Stortinget, jf. Innst. S. nr. 275 (1996-97). Den nye retten gjelder ungdom med rett til videregående opplæring etter opplæringsloven § 3-1. Av praktiske og økonomiske grunner omfattes lærlinger ikke av retten. Ekstra tilskudd gis i dag for lærlinger med behov for tilrettelagt opplæring. Det kan også søkes tilskudd for særlige utgifter. Departementet vil vurdere å gi ekstra støtte til lærebedrifter som sørger for å gi fagarbeidere opplæring i tegnspråk. Departementet vil i tillegg vurdere om det kan la seg gjøre å samle tegnspråklige elever slik at de kan få felles opplæring i en større lærebedrift eller i skole, såkalt alternativt VK II. Tegnspråklige elever som ønsker å oppnå delkompetanse og er under opplæringsavtale, omfattes av retten.

Det er mangel på utdannede tolker, og departementet arbeider for å få en bedre tolkeutdanning og å styrke rekrutteringen. Organiseringen av skoletolking for døve vil bli vurdert i samarbeid med Sosial- og helsedepartementet. Lovforslaget omfatter både norsk- og samiskspråklig ungdom med tegnspråk som førstespråk.

Departementet foreslår at det skal foreligge en sakkyndig vurdering før fylkeskommunen gjør vedtak om tegnspråkopplæringen i den videregående skolen. Tilsvarende krav foreslås lovfestet for grunnskoleelever og førskolebarn. Elever som velger opplæring i et tegnspråklig miljø, vil kunne få dette ved knutepunkt-

skolene og ved skoleavdelingene i de spesialpedagogiske kompetansesentrene for hørselshemmede. Retten er avgrenset til de kurstilbudene skolene gir. Deler av dette opplæringstilbudet skal kunne gis med tolk, ettersom en del av lærerne ved knutepunktskolene inntil videre vil være avhengige av tolk når de underviser.

Etter lovutkastet kan departementet gi forskrifter, bl.a. om inntak. En arbeidsgruppe med representanter fra Kommunenes Sentralforbund, fylkesutdannings-sjefene og Styret for de statlige spesialpedagogiske kompetansesentrene for hørselshemmede arbeider nå med spørsmål knyttet til inntak og til samordning av kurstilbudene ved kompetansesentrene og knutepunktskolene. Hensikten er at de elevene som starter videregående opplæring i skoleåret 2000-01, får et så bredt opplæringstilbud som mulig. Arbeidsgruppen vil også ta for seg rettleidende satser for fylkeskommunens betaling for gjesteelever.

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser av den nye retten, finner departementet det vanskelig å forutsi hvilke tilbud hørselshemmede elever vil velge. Dette er nærmere drøftet i proposisjonen. Departementet har en ny læreplan i tegnspråk under arbeid, og drøfter også mulige økonomiske konsekvenser av utvidet timetall. Med styrket tegnspråkundervisning mener departementet at elevene vil få bedre forutsetninger for å fullføre videregående skole på normal tid. Antallet elever som tar grunnkurs over to år antas å gå noe ned. Innsparing vil slik være mulig på litt lengre sikt.

Av andre forslag til lovendringer nevnes at forskriftshjemmelen om vurdering m.v. av elever også skal gjelde privatister. Videre er det foreslått en tilføyelse som gir departementet forskriftshjemmel til å gjøre avvik fra den normale opplæringsstrukturen på grunn av høye teorikrav og/eller sertifiseringskrav. Departementet foreslår også en presisering i loven av

at undervisningspersonalet ved leirskoler med fast pedagogisk bemanning, skal være ansatt i den kommunen der leirskolen ligger.

KOMITEENS MERKNADER

Tegnspråk i videregående opplæring

Komiteen viser til Stortingets behandling av Innst. S. nr. 275 (1996-97) der Stortinget vedtok å be Regjeringen fremme forslag om lovendringer slik at hørselshemmet ungdom får lovfestet rett til å velge videregående opplæring på tegnspråk i et tegnspråklig miljø eller videregående opplæring med bruk av tolk i et norskspråklig miljø.

Komiteen viser til at det fra 1. juli 1997 har vært forskriftsfestet at hørselshemmede barn som har tegnspråk som førstespråk, har rett til grunnskoleopplæring i og på tegnspråk. I den nye opplæringsloven er gjeldende regel i forskrift for grunnskolen ført videre som lovregel i § 2-6 Tegnspråkopplæring. Opplæringsloven har ingen slik rett for videregående opplæring. Komiteen vil peke på at den lovfestede retten til videregående opplæring gjelder alle elever. Skal hørselshemmet ungdom være i stand til å bruke denne retten, må de også ha full rett til å velge å ta videregående opplæring i et tegnspråklig miljø eller med tolk i et norskspråklig miljø. Komiteen er derfor enig i forslaget om å gi ungdom med tegnspråk som førstespråk lovfestet rett til å velge opplæring i og på tegnspråk i et tegnspråklig miljø eller videregående opplæring med tolk i vanlige videregående skoler. Uttalelsene under høringsrunden på lovforslaget støtter også en slik lovfesting.

Komiteen merker seg at retten i forslaget til § 3-9 kun omfatter ungdom. For ordinær videregående opplæring er fylkeskommunene pålagt å ha et tilbud som i omfang tilsvarende 375 pst. Dette er gjort blant annet for at det skal være tilbud til søkere som ikke er omfattet av retten. Komiteen mener at tilsvarende må gjelde for voksne i videregående skole som trenger opplæring på tegnspråk. Retten til tegnspråkopplæring må omfatte ungdom og voksne som har tegnspråk som førstespråk eller som etter en sakkyndig vurdering trenger slik opplæring.

Komiteen fremmer utkast til vedtak i samsvar med dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener det skal foreligge en sakkyndig vurdering før fylkeskommunen gjør vedtak om tegnspråkopplæring og at dette tas inn i loven i ny § 3-9. Flertallet legger vekt på at denne sakkyndige vurderingen ikke skal ta stilling til selve språkvalget til eleven. Det er elevens egen oppfatning av språklig identitet som her er avgjørende. Men en sakkyndig vurdering kan utrede og

ta standpunkt til hvilke opplæringsbehov den tegnspråklige eleven har. En slik vurdering vil dermed bidra til å sikre elevene en tilpasset opplæring.

Flertallet har merket seg presiseringen av tegnspråklig miljø og er enig i denne.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at ungdom som har tegnspråk som førstespråk, skal ha rett til å velge videregående opplæring på tegnspråk i et tegnspråklig miljø, eller til å velge å bruke tolk i ordinær videregående skole uten at det foreligger en sakkyndig vurdering på forhånd. Disse medlemmer mener at det er den enkelte ungdom som har best kompetanse til å foreta en slik vurdering.

Disse medlemmer merker seg at forslaget til § 3-9 ikke omfatter hørselshemmede som ikke har tegnspråk som førstespråk. Disse medlemmer mener det kan være vanskelig presist å skille mellom døve og tunghørte. Graden av hørselshemming vil variere, og i mange tilfeller vil det være hørselshemmede som vil ha klare fordeler av å mestre tegnspråk. Det er også grunn til å anta at ikke-tegnspråklige hørselshemmede ofte vil ha problemer med å følge undervisningen i vanlig videregående skole. Disse medlemmer minner om at mange hørselshemmede er i en situasjon der tegnspråk om en tid vil bli førstespråket. Det er derfor viktig at det blir lagt til rette for at de i en tidlig fase kan få opplæring på tegnspråk.

Disse medlemmer merker seg meldingens definisjon av tegnspråklig miljø. En eller to elever med tilrettelagt tilbud i tegnspråk i den ordinære videregående skolen vil med denne definisjonen få tilbud i et tegnspråklig miljø. Disse medlemmer vil minne om at opplæring er en integrert prosess som omfatter alle skolens aktiviteter. Elever som kun behersker tegnspråk vil i en ordinær skole lett gå glipp av aktiviteter som ikke er definert som undervisning. Disse medlemmer mener at tegnspråklig miljø bør være skoler som har tegnspråk som normalspråk. Forslaget til første ledd legger til rette for at den enkelte skal kunne velge enten en ordinær videregående skole eller et tegnspråklig miljø. En videregående skole som kun har tilrettelagt tilbud for tegnspråklige, vil for mange representere et dårlig alternativ til en skole som tilbyr tolk.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«§ 3-9 andre ledd skal lyde:

Med teiknspråkleg miljø er meint skolen der teiknspråk er hovudspråket, og der alle tilboda er tilrettelagde for hørselshemma.»

Komiteen har merket seg departementets vurdering av at tilgangen på kvalifiserte lærere og døvetolker er tilfredsstillende nok til å kunne realisere en

slik rett i videregående opplæring. Komiteen er tilfreds med at utdanningsinstitusjonene har satt i gang tiltak for å bedre søkningen til utdanningene i tegn- og språk, og at departementet vil følge situasjonen nøye framover.

Komiteen har også merket seg at departementet tar sikte på å iverksette retten etter loven med virkning fra og med skoleåret 2000-2001.

Punktskrift

Komiteen ser positivt på det initiativ departementet har tatt i proposisjonen når det gjelder døve og hørselshemmede. Komiteen viser imidlertid til Stortingets vedtak ved behandlingen av Innst. O. nr. 70 (1997-98):

«Stortinget ber Regjeringen fremme sak om lovfestet rett til opplæring i punktskrift.»

Komiteen ber om at dette vedtak blir fulgt opp snarest.

I tillegg ber komiteen om at Regjeringen foretar en vurdering av organisering og økonomi forbundet med en rettighetsfestet adgang til opplæring i punktskrift for blinde og svaksynte. Opplæringen skal foregå enten i punktskriftmiljø eller integrert i den ordinære skole etter elevens eget ønske. Komiteen fremmer utkast til vedtak om dette:

«Stortinget ber Regjeringen legge frem en melding basert på en vurdering av organiseringen og økonomien forbundet med en rettighetsfestet adgang til opplæring i punktskrift for svaksynte og blinde som tillegg til ordinær undervisning for blinde og svaksynte. Opplæringen skal foregå enten i punktskriftmiljø eller integrert i den ordinære skole etter elevens eget ønske.»

Leirskoler

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener det er viktig også i framtida å sikre det gode faglige tilbudet til leirskolene. På denne bakgrunn er det positivt at det pedagogiske personalet ved leirskoler med fast pedagogisk bemanning skal være tilsatt i den kommunen hvor leirskolen ligger. Dette er med på å sikre både leirskolens kompetanse og rekruttering. En lovfesting av dette gir departementet hjemmel for utfyllende forskrifter på dette punkt, slik det er etter gjeldende grunnskoleforskrift § 1-5 nr. 6 første ledd.

Flertallet vil videre peke på at læreplanen for grunnskolen slår fast at elevene skal ha et tilbud om leirskole eller annen opplæring i naturen. Flertallet ber departementet følge situasjonen nøye slik at

elevene får tilbud om leirskoleopphold eller annen opplæring i naturen i grunnskolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er enig med departementet i at opplæringslova ikke gir hjemmel til å regulere de leirskoleansattes ansettelsestilknytning. Disse medlemmer er på den annen side uenig i at fleksibilitet innenfor dette området vil medføre liten kontinuitet i undervisningsopplegget samt dårlig lokalkunnskap som igjen medfører at en ikke kan legge undervisningen godt til rette for elevene.

Disse medlemmer ser nødvendigheten av at leirskoler får muligheten til å være selvstendige enheter som kan gi et variert tilbud om leirskoleopphold. Det å lovfeste den forskriftsmessige tradisjon som pålegger undervisningspersonalet ved leirskoler med fast pedagogisk bemanning å måtte være tilsatt i den kommunen leirskolen ligger, vil på ingen måte bidra til utviklingen av et større mangfold innenfor leirskolene. Disse medlemmer vil påpeke at et større mangfold i tilbudene vil gjøre muligheten for å finne et leirskoletilbud tilpasset den enkelte klasse større.

Videre vil disse medlemmer legge til grunn at det avgjørende for ansettelsestilknytningen må være skoleeiers vurdering av hva som vil gi leirskolen den høyest mulige kvalitet.

For øvrig vil disse medlemmer slutte seg til Kommunal- og regionaldepartementets uttalelse om at:

«Vi ønsker at fagdepartementene er restriktive i forhold til å foreslå mange og detaljerte krav til kommunens virksomhet.»

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn gå imot endringen av § 10-3.

Andre lovendringer

Komiteen viser videre til at Regjeringen foreslår andre endringer i opplæringsloven. Dette er endringer som i hovedsak presiserer gjeldende regler og som blir ført videre i opplæringsloven. I tillegg foreslår Regjeringen en hjemmel i loven til å gjøre avvik fra opplæringsordningen for fag med høye teorikrav og/eller sertifiseringskrav. Komiteen er enig i disse forslagene.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:

§ 3-9 andre ledd skal lyde:

Med teiknspråkleg miljø er meint skolen der teiknspråk er hovudspråket, og der alle tilboda er tilrettelagde for hørselshemma.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til merknadene og til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slike

vedtak:

A.

Vedtak til lov

om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova).

I.

I lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa blir det gjort følgjande endringer:

§ 1-1 tredje leddet skal lyde:

For grunnskoleopplæring og vidaregåande opplæring spesielt organisert for vaksne som kommunen eller fylkeskommunen har ansvaret for, gjeld §§ 1-2, 1-3, 2-3 andre leddet, 3-1 sjuande leddet, 3-4 første leddet, 7-5, 10-1, 10-8, 13-5, 14-1, 15-1 første leddet og 15-2. For spesialundervisning for vaksne etter § 5-2 gjeld kapittel 5.

§ 2-3 andre leddet skal lyde:

Departementet gir forskrifter om fag- og timefordeling, sentrale arbeidsmåtar og kunnskaps- og ferdselsmål og hovudmoment i opplæringa i dei ein-skilde faga, knytta til hovudstega i grunnskolen (læreplanar). Departementet gir forskrifter om vurdering av elevar og privatistar, og klage på vurdering, om eksamen og om dokumentasjon.

Overskrifta til § 2-6 skal lyde:

Teiknspråkopplæring i grunnskolen

§ 2-6 nytt fjerde ledd skal lyde:

Før kommunen gjer vedtak etter første og tredje leddet, skal det liggje føre ei sakkunnig vurdering.

§ 3-3 sjettede leddet skal lyde:

Departementet kan gi forskrifter om avvik frå denne opplæringsordninga for særskilde, små fag, for fag med særskilt store krav til teori, for fag med særskilde sertifiseringskrav, for lærlingar som ikkje fell inn under § 3-1 og for lærlingar med særskilde behov. Departementet gir forskrifter om kva fag som skal ha læretid i bedrift.

§ 3-4 første leddet skal lyde:

Departementet gir forskrifter om kurstilbod, fag- og timefordeling og om læreplanar som fastset innhal-

det i opplæringa og korleis opplæringa skal gjennomførast. Departementet gir forskrifter om vurdering av elevar, lærlingar og privatistar, om klage på vurdering, om eksamen, om fag- og sveineprøve og om dokumentasjon. Departementet gir forskrifter om godskriving av tidlegare gjennomgådd opplæring eller praksis.

Ny § 3-9 skal lyde:

Teiknspråkopplæring i den vidaregåande skolen

Ungdom som har rett til vidaregåande opplæring etter § 3-1 og som har teiknspråk som førstespråk, eller som etter sakkunnig vurdering har behov for slik opplæring, har rett til å velje vidaregåande opplæring i og på teiknspråk i eit teiknspråkleg miljø etter andre leddet, eller rett til å velje å bruke tolk i ordinære vidaregåande skolar. Det same gjeld vaksne som er tekne inn til vidaregåande opplæring utan rett etter § 3-1. Før fylkeskommunen gjer vedtak om slik opplæring, skal det liggje føre ei sakkunnig vurdering.

Med teiknspråkleg miljø er meint skolar som har tilrettelagde opplæringstilbod i og på teiknspråk for hørselshemma elevar.

Retten til opplæring i og på teiknspråk etter andre leddet er avgrensa til dei kurstilboda desse skolane gir. Delar av dette opplæringstilbodet kan givast med tolk.

Omfanget av opplæringa i tid og innhaldet i opplæringa blir fastsett i forskrifter etter § 3-2 og § 3-4 i denne lova.

Departementet kan gi nærmare forskrifter, mellom anna om inntak.

§ 10-3 skal lyde:

Personell ved leirskolar

Undervisningspersonalet ved leirskolar med fast pedagogisk bemanning skal vere tilsett i den kommunen der leirskolen ligg. Departementet kan gi forskrifter om kompetansekrav for personalet ved faste leirskolestader.

II.

Lova tek til å gjelde frå den tida Kongen fastset. Det kan fastsetjast at dei ulike reglane i lova skal ta til å gjelde frå ulik tid.

B.

Stortinget ber Regjeringen legge frem en melding basert på en vurdering av organiseringen og økonomien forbundet med en rettighetsfestet adgang til opplæring i punktskrift for svaksynte og blinde som tillegg til ordinær undervisning for blinde og svaksynte. Opplæringen skal foregå enten i punktskriftmiljø eller integrert i den ordinære skole etter elevens eget ønske.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 8. juni 1999.

Grete Knudsen,
leder.

Arne Lyngstad,
ordfører.

Rune E. Kristiansen,
sekretær.